

Riccia crystallina op camping Op Hoop van Zegen: een nieuwe soort voor Nederland

Jelle van Dijk

Het kon natuurlijk niet uitblijven. Nadat onderzoek naar planten op campings meer dan tien nieuwe soorten voor de Nederlandse lijst had opgeleverd, werd het tijd dat er ook eens een nieuwe mossoort op een camping gevonden werd. Onlangs werd duidelijk dat die nieuwe soort al vijf jaar geleden op campings te vinden was. Alleen hadden we dat toen nog niet in de gaten! Die nieuwe soort blijkt *Riccia crystallina* te zijn, een levermosje dat nog geen Nederlandse naam heeft en dat sterk lijkt op het Sponswatervorkje *Riccia cavernosa*, bij ons vooral bekend van de drooggevalle bodem van het Weitje van de Blauwe Paal in de AW-duinen.

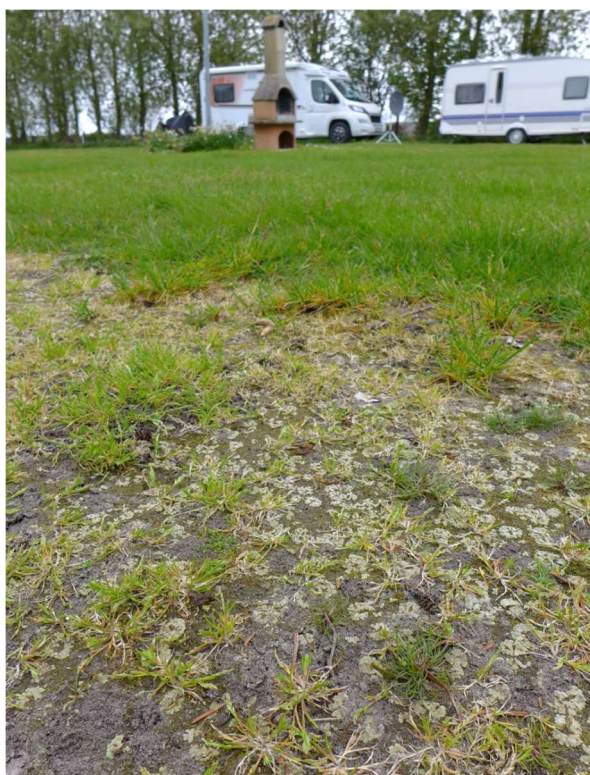
Riccia cavernosa 1 september 2015 Weitje van de Blauwe Paal AW-duinen

De ontdekking van deze nieuwe soort kent een merkwaardig verloop. Begin april van dit jaar besloot Henk Siebel, topbryoloog en met Heinjo During schrijver van de **Beknopte Mosflora van Nederland en België**, 'voor de gein' eens alle waarnemingen van het Sponswatervorkje op www.waarneming.nl te bekijken. Wie weet zaten er foto's tussen van *Riccia crystallina*, een levermosje dat al tot Noord-Frankrijk en Zuid-Engeland was doorgedrongen. En warempel, hij vond enkele foto's waarop een *Riccia* was te zien die heel goed op *Riccia crystallina* betrekking zou kunnen hebben. Van de vier gevonden foto's bleken er drie door mij genomen te zijn, stammend uit 2015 en 2016. In die jaren hebben Coby en ik tientallen campings bezocht op zoek naar blaasjesmossen. Na de vondst van Gestekeld blaasjesmos op camping De Noordduinen door Wim Langbroek gingen wij veel campings langs de kust bezoeken om te kijken of die blaasjesmossen ook daar te vinden waren. Het leverde tientallen vondsten van Gestekeld blaasjesmos *Spaerocarpos michelii* en één vondst van *Spaerocarpos texanus* op. Dankzij de microscopiefoto's van de sporen door Wim Hoogenboezem konden deze soorten met zekerheid op naam worden gebracht. Bij die campingbezoeken fotografeerde ik ook andere levermosjes

en als het uitkwam ook wat plantjes die opgeslagen waren op de kale plekken waar de voortenten van caravans hadden gestaan. Zo fotografeerde ik onbedoeld ook *Poa infirma*, een gras dat enkele jaren later als nieuwe soort aan de Nederlandse lijst werd toegevoegd.

Na zijn ontdekking in het waarnemingenarchief nam Henk Siebel contact met mij op. Hij vroeg of ik indertijd materiaal had verzameld en zo nee of ik alsnog op die campings wilde gaan kijken of er nog wat te vinden was. Om er 100% zeker van te zijn dat het hier om een nieuwe soort voor ons land gaat, is microscopisch onderzoek van de sporen toch wel een vereiste volgens Henk Siebel. Mijn eerste zoektocht ging naar camping De Wulp aan de Kraaierslaan waar ik op 6 maart 2016 zo'n vorkje gefotografeerd had. Dit bezoek leverde niets op. Vrijwel

alle plekken waren volkomen verdroogd. Groot was dan ook mijn verbazing toen ik op 25 maart op camping Op Hoop van Zegen, gelegen aan het Westeinde in Noordwijkerhout, op veel caravanplekken een frisse vegetatie aantrof. De hoge populieren en de minder zandige ondergrond zullen van invloed zijn geweest. Vanwege de coronacrisis was de camping vrijwel leeg, een unieke gelegenheid om in het anders in deze periode volledig bezette campingterrein op onderzoek uit te gaan. Naast bekende soorten als Kleine leeuwenklauw en Mosbloempje waren daar ook Rood herderstasje, Marjoleinknopje en Kleine boterbloem te vinden. De grootste verrassing moest toen nog komen: acht caravanplekken met vele tientallen 'schijfjes' van het gezochte levermosje!

Riccia crystallina Camping Op Hoop van Zegen-25 april 2020

Riccia crystallina Camping Op Hoop van Zegen 7 mei 2020

Vanwege het lange weekend met Koningsdag kon het verzamelde materiaal niet direct verstuurd worden. Dat bood de gelegenheid even bij Joop Kortselius langs te gaan om ook hem te vragen of hij in het materiaal rijpe sporen kon vinden. Al dezelfde avond kreeg ik bericht van Joop dat hij de sporen onder de microscoop bekeken had en dat het vermoeden van Henk Siebel zeer waarschijnlijk juist was. De bevestiging door Henk Siebel volgde enige dagen later. Het sporenonderzoek maakte duidelijk dat het hier de nieuwe soort *Riccia crystallina* betreft.

Maar wat was nu de eerste vondst in ons land? Terugzoekend in mijn 'vorkjesbestand' op www.waarneming.nl vond ik een foto van 11 april 2015 genomen op camping Op Hoop van Zegen waarop *Riccia crystallina* is te zien. We kunnen dus aannemen dat deze nieuwe soort op genoemde datum voor het eerst in ons land gefotografeerd werd. Mijn andere foto's van dit mos stammen van camping De Koornmolen in Zevenhuizen (3 maart 2016), camping De Wulp (6 maart 2016) en camping Le Parage (18 maart 2016), de twee laatst genoemde beide in Noordwijk. Verder noemde Henk Siebel een foto die was gemaakt in Den Helder (Sluisdijkbuurt) op 25 juni 2016 en waarop vermoedelijk ook *Riccia crystallina* te zien is.

Henk Siebel wees mij er op dat het Sponswatervorkje een echte zomerannuel is die laat verschijnt op drooggevalle bodems van ondiepe plassen. *Riccia crystallina* verschijnt daarentegen in de winter en sterft in het late voorjaar af. Tenslotte nog iets over de groeiplaatsen op genoemde campings. De beste plekken om zowel plantjes als mossen te vinden, zijn de rechthoekige vlakken waar in het kampeerseizoen de vloermat van de voortent heeft gelegen. Door langdurige afsluiting van het daglicht sterft

de begroeiing tijdens de zomer af. Door betreding verdicht de grond zich en na het vertrek van de caravans kan de grond op die plaatsen na regenbuien enigszins verslempen. Hierdoor blijft er na een regenbui korte tijd wat water op die plaatsen staan. Op sommige heel keurige campings wordt de bodem van die kale plekken na het seizoen meteen bewerkt en opnieuw ingezaaid. Ook komen er steeds meer campings waarbij de staanplaatsen bestraat worden. Gelukkig zijn er nog veel campings waar na het vertrek van de gasten maandenlang niets aan de 'kale' plekken wordt gedaan. Bij de intocht van zuidelijke soorten op campings speelt vermoedelijk vooral de mat in de voortent een belangrijke rol. Aan de onderzijde van die mat worden zaadjes en sporen van de ene plek naar de andere getransporteerd. Ook zullen er zaadjes en sporen meekomen met de banden van campers, caravans en auto's. Dat vooral de kustcampings veel zuidelijke nieuwkomers verwelkomen werd nog eens benadrukt door het onderzoek van Sipke Gonggrijp die sinds begin 2017 vrijwel alle campings langs de kust tussen Cadzand en Texel heeft bezocht. Zijn onderzoek voegde een nieuw hoofdstuk toe aan de Nederlandse floristiek. Bij de vele nieuwe soorten die hij aan de Nederlandse lijst kon toevoegen, vallen vooral de vele klaversoorten op. In het decembernummer (2019) van De Strandloper is te lezen welke soorten hij op de campings in onze omgeving (Koningshof, De Noordduinen, Op Hoop van Zegen) aantrof.

Volgens Henk Siebel kunnen campings wellicht nog meer nieuwe mossoorten opleveren. Hij noemt in dit verband o.a. *Fossombria caespitiformis* en *Hennediella macrophylla*. Een uitdaging voor de Mossenwerkgroep Hollands Duin!